

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Косьянкової Олени Юріївни «Поліграфне дослідження схильності до обману осіб з різними типами емоційної зрілості», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Дисертаційне дослідження Олени Юріївни Косьянкової присвячене проблемі, необхідність якої, спричинена різними факторами психологічної науки і насамперед, розвитком психологічних знань, а також зростаючими потребами сучасної практики. Наразі спостерігаються вагомі зміни в умовах посилення впливу негативних обставин зовнішнього середовища та підвищенням вимог до морально-етичних особливостей особистості в різних сферах життєдіяльності. Все більшої популярності набуває застосування поліграфного методу при вивченні «обману» в психології.

Проблема розуміння прихованої інформації є предметом багаточисельних досліджень. В даний час опитування із застосуванням поліграфних пристроїв у вітчизняній науці є відносно новою і малодослідженою тематикою. Слід відмітити дефіцит спеціальних досліджень, які б розкривали роль емоційної сфери в прояві обману, особливо емоційної зрілості особливості. Це і зумовлює актуальність теми обраної дисертанткою «Поліграфне дослідження схильності до обману осіб з різними типами емоційної зрілості». Вивчення взаємозв'язку емоційної зрілості та прояву студентів до обману дає змогу зробити новий крок до розуміння моральних уявлень і вимог сучасного юнацтва, таким чином розширити сферу знань про психологічні особливості цього вікового періоду.

Враховуючи усе сказане вище, тема запропонованого дослідження є надзвичайно цікавою, відповідає актуальним теоретичним і практичним запитам загальної психології.

Рукопис дисертації містить всі необхідні кваліфікаційні ознаки- досить чітко визначені об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження, що дозволило спланувати і провести його на належному науковому рівні, забезпечити надійність та достовірність отриманих результатів.

У першому розділі дисертації автором здійснено ретельний теоретичний аналіз, який свідчить про ґрунтовність наукового пошуку дисертантки. Нею опрацьовано багато джерельну базу, яку утворили як класичні розробки проблеми виявлення обману так і новітні теоретико-експериментальні дослідження психологічної науки. Автором вперше узагальнені та систематизовані етапи розвитку та становлення поліграфного методу в психології(стор.36).Зокрема розроблена теоретична модель інтерпретації поліграфних досліджень, що включає три групи категорій та понять: фізіологічні, які характеризують закономірності перебігу даних процесів; психологічні, що відображають істотні властивості й відносини; інструментально-технічні, які описують специфіку поліграфного методу (стор.48).

Справляють позитивне враження широка джерельна база роботи з вітчизняною та іноземною літературою та детальний аналіз сучасних досліджень, а також послідовне поєднання дослідницького матеріалу, який чітко відокремлює поставлені у роботі завдання. Так, О.Ю. Косьяновою проаналізовані поняття «брехня», «неправда» та «обман»(стор.49)та висунуто авторське концептуальне уявлення, що пояснює результати поліграфних досліджень на рівні інтегруючої категорії «обман», що включає в себе «брехню» і «неправду»(стор.54).Теоретичне значення дисертаційного дослідження також полягає у поглибленні уявлень про поліграфні теорії, що використовуються при поясненні результатів цього метода та формуванні моделей розуміння феномену «емоційна зрілість»

У другому розділі автор визначає два провідних теоретико-методологічних підходи, що покладені в основу змісту емоційної зрілості (стор.117),представлені провідні структурні компоненти емоційної зрілості

особистості в цілому, а також на особистісному та міжособистісному рівнях прояву (стор. 124). Описана типологічна модель становлення та розвитку емоційної зрілості (стор. 130).

Висновки до другого розділу є правомірними та здійснюють логічний перехід до третього розділу дисертації «Дослідження взаємозв'язку типів емоційної зрілості з проявом схильності до обману за результатами поліграфного тестування». У ньому подано досить велику кількість експериментального матеріалу, здійснено аналіз емпіричних даних та їх інтерпретацію.

У третьому розділі дисертації детально прописана процедура емпіричного дослідження. Вагомим доробком цього розділу є оригінальний поліграфічний опитувальник схильності до обману, що дозволив виділити, описати та проаналізувати показники, які характеризують прихований обман, вербальний обман та інтегральний показник загального обману.

Емпіричне дослідження проводилося із залученням осіб юнацького віку різних спеціалізацій. Аналізуючи отримані результати у третьому розділі, дисертанткою встановлено, що найбільшою кількістю зв'язків володіє інтегративний показник схильності до обману, який на високому рівні ($p < 0,01$) пов'язаний з показниками, що визначають емоційну зрілість та її компонентами - емоційною експресивністю, емоційною саморегуляцією та емпатією. Порівняльний аналіз типів емоційної зрілості впродовж проведення статистичної обробки даних дозволив автору визначити взаємозв'язок між інтегральними показниками емоційної зрілості і схильності до обману, де провідні позиції за силою зв'язків вищевказаних показників посідає емпатійний тип емоційної зрілості.

Практичне значення дослідження визначається можливістю використання розробленого методичного матеріалу у процесі навчально-професійної діяльності психологів з метою сприяння поглибленню професіоналізму, зокрема, при викладанні спецкурсу «Психологія обману. Практична поліграфологія».

Загалом слід зазначити, що текст дисертації чітко структурований, об'єднаний цілісною концепцією, яка теоретично, методологічно та практично обґрунтована. Кожний розділ дисертації завершують висновки, які логічно резюмують поданий в них матеріал. Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, базується на змістовному теоретичному та практичному аналізі проблеми, визначених теоретико-методологічних засадах для її розв'язання, адекватності застосованих методів і методик дослідження, їх відповідності завданням дослідження, сучасному апарату статистичної обробки даних, ретельному та послідовному аналізу отриманих результатів.

Загальні висновки відбивають основні положення та логіку вирішення поставлених завдань дисертаційного дослідження. Результати дисертаційного дослідження повністю викладені у наукових працях, що мають значну цінність для психологічної науки та практики. В цілому можна дійти висновку, що дисертаційне дослідження Косьянкової Олени Юріївни має всі основні науково визначаючі ознаки і складові.

Оцінюючи позитивно проведене дисертаційне дослідження, можна зробити деякі зауваження та побажання:

1. Обираючи емоційну зрілість як детермінанту схильності особистості до обману, автор не доводить чому саме остання є більш інформативною в порівнянні з емоційністю.

2. Дисертаційна робота базується на досить широкій емпіричній базі, охоплює поліграфні дослідження, проте в роботі не досить конкретизовано, які з зазначених методик реалізовані авторкою самостійно, а в яких вона брала опосередковану участь чи проводила лише вторинний аналіз даних.

3. Нажаль фактичний матеріал, представлений у емпіричному дослідженні не знайшов відображення у загальних висновках.

4. Вважаємо, що дисертаційну роботу можливо було б доповнити практичними рекомендаціями щодо можливостей виявлення обману.

Однак висловлені зауваження та побажання аж ніяк не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, яка є завершеним, самостійним дослідженням та містить нові науково обґрунтовані результати.

Дисертаційна робота Косьянкової Олени Юріївни та автореферат підготовлені на належному науковому рівні. Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації.

Вважаємо, що дисертація на тему «Поліграфне дослідження схильності до обману осіб з різними типами емоційної зрілості» відповідає всім вимогам до кваліфікаційних робіт такого рівня, а його авторка, Косьянова Олена Юріївна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.

Офіційний опонент:

доцент кафедри філософії, політології,
психології та права Одеської державної
академії будівництва і архітектури,
кандидат психологічних наук, доцент

С.В. Бикова

